

XORIJIY TILLARNI O'QITISH SOHASIDA ZAMONAVIY YONDASHUV: TUZILISHI, MAQSADI VA VAZIFALARI

Iroda Izatullayevna Ismatullayeva

Toshkent davlat transport universiteti, chet tillar kafedrası

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada muallif xorijiy tillarni o'qitishdagi zamonaviy yondashuv va metodlar haqida so'z yuritgan. Xususan, integrativ pedagogik faoliyatning afzalliklari hamda, ushbu yondashuvdan foydalanganda ba'zi tamoyillarga rioya qilish kerakligi muhim ekani aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: integrative, yondashuv, tuzilmalararo, matn diskursi, tamoyil

ABSTRACT

In this article, the author discusses modern approaches and methods of teaching foreign languages. In particular, it was noted that the advantages of integrative pedagogical activity, as well as the need to follow certain principles when using this approach.

Keywords: integrative, approach, inter-structure, text discourse, principle

АННОТАЦИЯ

В данной статье автор рассматривает современные подходы и методы обучения иностранным языкам. В частности, были отмечены преимущества интегративной педагогической деятельности, а также необходимость соблюдения определенных принципов при использовании данного подхода.

Ключевые слова: интегративный подход, межструктурность, текстовый дискурс, принцип.

KIRISH

Bugungi kunda globallashuv jarayoni butun dunyo mamlakatlarini qamrab olgan, bizning mamlakat ham bundan mustasno emas. Dunyo hamjamiyatiga ilg'or qadamlar bilan kirib borayotganimiz bilan bir paytda xorijiy tillarni, shu jumladan ingliz tilini mukammal darajada egallash, o'zga xalqlarni urf-odatları, turmush tarzi va dunyoqarashları bilan yaqindan tanishish, diplomatik aloqalar o'rnatish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Yana aytish joizki, mutaxassisligi xorijiy tillarni o'rganish bilan bog'liq bo'lmagan kasb egalari ham hozirda ingliz tilini o'rganishları ularning kasbiy imkoniyatlarını oshirishga yordam berishini anglab yetmoqdalar. Shaxsan xorijiy til mutaxassislari ham bugungi kunda boshqa sohalarda bimalol a'lo darajada nutqiy faoliyat olib borishları ham bugungi kun yectualabi bo'lmoqda. Keltirilgan masalalarga yechim topish uchun tillarni o'qitish metodikasida nisbatan yangi

yodashuv – integrativ yondashuv asoslari ishlab chiqildi va turli mamlakatlar ta’lim tizimida ishlatilmoqda. Bu maqolada bu yondashuvning mazmuni, maqsadi, vazifalari va turlariga to’xtalib o’tiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Integrativ pedagogik faoliyat – bu o’ziga xos pedagogik faoliyat bo’lib, u o’z ichiga biror bir fanni o’rganishda turli bilimlarni, boshqa fanda ishlatiladigan qonuniyat yoki birliklarni, yoki biror bir fanning o’zida turli bo’limlarni aralashtirish, qo’shish, birlikka keltirish jarayonini oladi. “Integratsiya” so’zining ma’nosi alohida bo’laklarni yagona birlikka birlashtirish, qismlardan butun yasash jarayonini ko’zda tutadi [1]. Bu haqida ilk bor pedagogikada Y. A. Kamenskiy so’z yuritgan bo’lib, u shunday degan: “Inson o’rganadigan bilimlar ayri-ayri, bo’laklangan holda emas, ba’lki o’zaro bog’liq va yaxlitlikka qaratilgan bo’lishi kerak”, “Integratsiya – faqatgina ta’lim elementlarini bog’lashgina emas, ba’lki bir fan yordamida javobi topilmagan muammolarni boshqa fanlarni mutanosibli yordamida yechim topish ham demakdir” [2].

Hozirda pedagoglar uchun integrallashgan darslar muhim didaktik qurol vazifasini o’tamoqda, bu esa o’z navbatida integrallashgan darslar tizimi yoki maxsus ixtisoslashtirilgan dastur va kurslarni, bizning vaziyatimizda ingliz tilining integrativ yondashuv asosida o’qitish kurslarini yaratishni taqozo etadi. Integrativ fanlar bir nechta vazifalarni bajaradi:

1. Talabalarning mantiqiy, erudik va tanqidiy fikrlashini, ularning ta’lim istiqbollari oshiradi;
2. Umummadaniy, ma’naviy, nutqiy va kasbiy layoqatini rivojlantiradi;
3. Tor doirada amal qiluvchi bilim va ko’nikmalarni o’rniga keng qamrovli bilimlarni egallashda o’quvchilarga yordam beradi.

Ta’limda integratsiya uslubini qo’llashda uning tuzilishi va tashkil qiluvchi komponentlariga alohida to’xtalib o’tish joiz. Ularga quyidagilar mansub: fan ichida va fanlararo integratsiya; gorizontaal va vertikal mavzulashtirish integratsiya; tuzilmalararo va transfanlararo integratsiya. Fan ichida bo’lgan integratsiyaga misol qilib, Grammatik birliklarni matn diskursi yoki leksikologiyaga mansub frazeologik birliklar bilan bog’lashni misol qilsak, fanlararo integratsiyaga ingliz tili grammatikasini o’qitishda matn yoki asosiy manba sifatida boshqa fanlar yoki kablarga oid terminal bilan boyitilgan, muammoli vaziyatlar orqali taqdim etiladigan topshiriqlar toplamlarini yaratishni misol qilsak bo’ladi.

Chet tillarini o'qitishda integrativ yondashuvdan foydalanganda quyidagi tamoyillarga rioya qilish kerak [3]:

- Madaniy muvofiqlik tamoyili;
- Ijodkorlik tamoyili;
- Shaxsiy rivojlanish va mustaqil ta'lim olish tamoyili;
- O'zgaruvchanlik tamoyili;
- Madaniyatlararo aloqalar yo'sinida o'zligini aniqlash va mukammalshtirish tamoyili;
- Diniy va irqiy bag'rikenglik tamoyili;
- Madaniyatlar orasida dialoglarni yaratish tamoyili.

Ingliz tilini oliy ta'lim muassasalarida o'qitish sohasiga urg'u bersak, bunda integrativ yondashuvni qo'llashni ikki tarmoqqa bo'lsak bo'ladi: mutaxassisligi ingliz tili bo'lgan talabalar va mutaxassisligi til bilan bog'liq bo'lmagan talabalar. Ingliz tilini asosiy til sifatida o'quvchilar uchun, misol tariqasida bo'lajak tilshunos yoki chet tili o'qituvchilari uchun ingliz tili grammatikasini ham o'qitishda integrallashgan n tarzda boshqa kasbga oid matn va muammoli vaziyatlar aks ertgan kontekstlarni olishimiz mumkin. Bunda yosh kadrlar nafaqat tilni tilshunoslikka ixtisoslashgan ta'lim muassasalarida, ba'lki tibbiyot, texnika yoki dizaynga ixtisoslashgan bilim yurtlarida ham qiyinchiliksiz o'qita oladilar. Shu bilan birga, boshqa kasb vakillariga ham ESP kurslari, ya'ni maxsus kasbiy ixtisoslashtirilgan ingliz tili darslarini olib borishda integrativ yondashuv asoslanib dasturlar yaratish maqsadga muvofiq.

Mavzu bo'yicha o'rganilgan adabiyotlarni o'rgangan holda, ingliz tilini, boshqa chet tillarini ham o'qitishda bu yondashuvdan foydalanganda pedagoglarga kerakli bo'lgan metodlarni quyidagi uch guruhga bo'lamiz [4]: 1) aqliy-tadqiqiy metodlar guruhi (tadqiqot, madaniy taraflama o'zini anglash, referatlar, loyihalar metodi); kommunikativ – muammoli metodlar guruhi (madaniyatlararo munosabatlarga oid muammoli bahslashuvlar olib borish, madaniy munosabatlarga asoslangan rollar o'ynash metodi, kasbiy va ish muhitini yaratuvchi rollar o'ynash metodi); 3) muammoli – izlovchi metodlar guruhi (texnika vositalaridan foydalanish, skaydlar, web-quest, bloglar yaratish metodi).

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish joizki, integrativ yondashuv yordamida olib boriladigan xorijiy til dasturlari o'rganuvchilarga o'zini anglash va o'zini o'zi rivojlantirish kabi imkoniyatlarni yaratib beradi. Bu yondashuv orqali dunyo su'rati

(картина мира) talabalar ongida to'liq shakllanadi, ularning dunyoqarashi va tili o'rganilayotgan mamlakat haqidagi ekstralingvistik bilimlari ham ortib boradi. Qo'shimcha ravishda, bo'lajak til o'qituvchilari uchun ham ingliz tilini boshqa kabi faoliyatga yo'naltirilgan o'quv yurtlarida hech qanday cheklovlarsiz o'qitish imkonini yaratadi. Albatta, bu kabi imkoniyatlarni yaratib beruvchi yondashuv hozirgi zamon jamiyat talabiga javob berishi shubxasiz.

REFERENCES

1. Бусыгина А.Л. Совершенствование педагогической компетентности преподавателей как фактор повышения эффективности учебного процесса ВТУЗа: дис. ... канд. пед. наук. СПб., 1994. 189 с.
2. Зимняя И.А., Земцова Е.В. Интегративный подход к оценке единой социально-профессиональной компетентности выпускников вузов // Высшее образование сегодня. 2008. № 5. С. 14–19.
3. Адамко М.А. Особенности обучения английскому языку в вузе в современных условиях. Тольятти: Вектор науки ТГУ. 2015. №3-2 (33-2). С. 283–288.
4. Chet til o'qitish metodikasi: chet tillar oliy o'quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik / J.J. Jalolov. – Toshkent: o'qituvchi, 2012. – 432 b.